

מסורת הש"ם

16 ז'ק"ץ פסח; **17** ט' חסופספּה פ"ג; **18** פ"ג ה"ח; **19** חוספספּה פ"ג; **20** חסופספּה פ"ג; **21** חסופספּה פ"ג ה"ט;

ⓘ

תורה אור השלם

- בי רבא עמך למללמחמה על איבו בדרך אָשר תשלחם וחתפללו אל יך דרך העיר אָשר בחרת בה והבית אָשר בנתי לשטף; מלכים א ח מד
- ושבו אליך בכל לבכם ובכל נפשם בארץ איביהם אָשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אָשר נתתם לאבותם היערי אָשר בחרת והבית אָשר בנתי לשטף; מלכים א ח מח
- וגם אל תחבירי אָשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך הגדול וְךָ הַתּוֹקֶה וְרוֹדֵף הַתּוֹרָה ובאו וחתפללו אל הבית הזה;

- דברי הימים ב ו לב בַּהֲעֲצֹר שָׁמַיִם וְאֶת יְהוָה קָטַר בִּי וְחֲטָאִי יָךְ וְהַתְּפִלָּה אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ וּבְאוּ שָׁמָּה וּמִתְקַטְּאִם יִשְׁכְּבוּ בִּי יַעֲנֶנּוּ;

- מלכים א ח לה כּמִגְדָּל וְחִידִי צִוְּיָהּ בְּנִי תַלְפִּיזוּת אֶלֶף הַמָּנֶן לְמִי לְעַל יוֹן ע"צ צַחֲשִׁי דִּישָׁה שְׁמַח וְתוֹסַס שֶׁס דִּישָׁה מִמִּי זְמַנִּי;

שיר השירים ד ד

ⓘ

הגהות הב"ח

16 תוס' ד"ה אלוה וכו' לא היו יולאין כלל בתפלה לידים כיון דעניין אלו יוס:

ⓘ

גליון הש"ם

גמ' היה עומד אחורי בית הכפורת. ע"י נכניטו יונה פ"ק דף י' ע"א ובדף הספר דף ה' ע"ב: רש"י ד"ה בשבתא דרגלא וכו' ועיירה. ע"י לעיל י"ז ע"צ צַחֲשִׁי דִּישָׁה שְׁמַח וְתוֹסַס שֶׁס דִּישָׁה מִמִּי זְמַנִּי;

ⓘ

מוסף תוספות

- בתוס' ר"ש הוסיף, ואיהו נמי לא עבדי עובדא כר"ח אלא משום מהותי טוב וכו' שבלאו הכי היה לו למעמד להמתין לרי"ח.
- בתוס' ר"ש הוסיף. כיון שהולך רכוב על בהמות שהולך לצרכו. ג. בתוס' ר"ש כתב. דאפי' ה' אשי דבסמקן לא פליג עליהו אלא לא חזינן לרובנן קשישי הוא דקאמר.

ⓘ

רב ניסים גאון

אב"ר ליה אוקמן לדידי נמי ואצלי מהיות טוב אל קרא רע. התם בבבא קמא בפרק מרובה (ד' 89) אמרין מהליכן בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הוי שכלי פירותיו מן השדה ואינו מניח ביה אדם ליכנס בתוך שדהו מה הבריות אמרותו עליו מה הנאה יש לו לפלוני ומה הבריות מוזקות אחרו עליו הכתוב אמר מהיות טוב אל תקרא רע ומתמנהינן מהיות טוב אל תקרא רע קרא הוא ומתרגמי' אין כתיב כי האי גוונא (תש"י א) אל תמנע טוב מבעיניו;

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

לישקף נפשי. אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת: **עד כמה.** זמנה להתפלל: **עד פרסה.** אבל לא לאחר שהלך פרסה. וזה"ג מפרש עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל עד פרסה אפי' אין לו לילך

לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא היכי גימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא ״משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא יעד פרסה והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר יאפילו מהלך רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמיעיה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי⁽⁶⁾ מהיות טוב אל תקרא רע. מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה יי הביננו בעי לצלויי ג' קמייתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי לא ג' קמייתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי והלכתא יי הביננו מעומד תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך: היה רוכב על החמור וכו': ת"ר⁽⁷⁾ היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחזו את חמורו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר יבין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי: ית"ר⁽⁸⁾ סומא ומי שאינו יכול לכיוין את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא' ויהתפללו אל ה' היה עומד בח"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא' ויהתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר ויהתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר⁽⁹⁾ והתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר⁽¹⁰⁾ והתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת⁽¹¹⁾ היה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב

במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו: אבואה דשמואל ולוי כ"י הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא ג'השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה במאי קמיפלגי מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו טריחא לי מלתא ולעביד מר כאבואה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי: **בתנ"י** ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ"א יבחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין: **גמ'** ר' יהודה היינו ת"ק איכא בינייהו יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חיננא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע א"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלוחא דמוספין ביחיד בנהרדעא

אלא בעשרה יחיד זה פטור ולרבי יהודה אין יחיד פטור אלא במקום עשרה ששלים לצור פטור:

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

והיכי מצלי לה. תמפלת הדרך קאי ורב ששת אמר אפי' מהלך וק"ל כרב ששת ומהיו בתוספ' פסק ה"ר יוסף כרב חסדא וכן רב אלפס פי' דרב חסדא עדיפא ליה טפי: **מאי איכא בין הביננו** לתפלה קצרה. תימנה לימנא דליכא צניייהו לתפלה קצרה אינו מתפלל אלא במקום סכנה והצינו מתפלל אפילו שלא במקום סכנה וי"ל דהכי קא צעי מאי צניייהו כל א' במקומו תפלה קצרה במקום סכנה והצינו שלא במקום סכנה: **הלכה ברבי.** שלא ירד למטה ואפי' שלא במקום סכנה ואפילו במהלך מתפלל ואינו צריך להחזיר פניו כנגד ירושלים:

היה עומד בח"י יכוין כנגד ארץ ישראל. ולי"ג לכו דלפניו קאי כדקמני סיפא היה עומד במזרח מחזיר פניו למערב:

לתלפיות תל שכל פיות פונים בו. וכך נשמעתא קי"ל וכן מסקינן בלא יתפור (צ"צ סה:): דקאמר תמן דקיימיתון לנפונא דל"י אדרימו ולא הכני אמוראי דלעיל (סס) דפליגי אי השכינה במזרח או במערב עכשיו אנו במערה של א"י על כן אנו פונים למזרח:

אבואה דשמואל ולוי הוו מקדמי ומצלי. פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נראה דאם כן לא היו יולאין בו כלל⁽⁶⁾ דעדיין אינו יוס לכן נראה כפי ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והוו מקדמי קודם הנך החמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה: **מסמך גאולה** לתפלה עדיף. מלהתפלל מעומד והכי פסקי דזה"ג הלכה כר"ש בן אלעזר ומשמע דר"ח צרכות מותר להתפלל בדך במהלך ואין צריך לעמוד ואי"ת ומי"ש מהצינו דמסקינן לעיל דמעומד דוקא וי"ל דשאי"ה הבינו שהיא קצרה ואין כאן בטול דך כ"כ כמו צי"ח צרכות ועוד פירש הר"ס דהכל כי הדר לציתיה מללי מעומד כדלמרינן בסמון רב אשי מללי דהדי לצורא ציחיד מיוסצ כדי לקרות ק"ש צשעתה וכי הדר לציתי מללי מעומד ור"ח פסק כלצוה דשמואל ולוי ומיהו מדקאמר: רב אשי לא חזינן לרבנן קשישי דקא עבדי הכי משמע דאין הלכה כמותם: ה"ג

במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו: אבואה דשמואל ולוי כ"י הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא ג'השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה במאי קמיפלגי מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו טריחא לי מלתא ולעביד מר כאבואה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי: **בתנ"י** ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ"א יבחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין: **גמ'** ר' יהודה היינו ת"ק איכא בינייהו יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חיננא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע א"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלוחא דמוספין ביחיד בנהרדעא

אלא בעשרה יחיד זה פטור ולרבי יהודה אין יחיד פטור אלא במקום עשרה ששלים לצור פטור:
בנהרדעא

ל.

עין משפט ור מוצה

א ב טושי"ע א"ח קי סעיף י:
ב ג טושי"ע שם סעיף ד:
בב ד ה מ"י פ"צ מהל' תפלה ה"ב [נוספ'י] טושי"ע שם סעיף א ג:
בב ו מ"י פ"ה שם הלכה ב סמג ענין יע טור ושו"ע אור"ח פ"ד סעיף ד:
בד ז ח"י שם הלכה ג טושי"ע שם סעיף ג:
בה ח מ"י שם הלכה ג טושי"ע שם סעיף א:
בב ט י נמי"י פ"ג שם הל' [ז] טושי"ע אור"ח פ"י פט סעיף ח וסי' יד סעיף ט:
בב כ טושי"ע אור"ח פ"י רפו סעיף ב:

ⓘ

רבינו חננאל

אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה, פי' עד כמה ילך ותתפלל. אמר רבי יעקב אמר רב חסדא אפילו אין דערו לילך עד פרסה, ויתפלל תפילת הדרך, וכל שכן ויותר. אבל פחות עליו, רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו. פי' אם ירד. אבואה דשמואל ולוי כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי. משעלה עמוד השחר דיום הוא, ולא הגיע זמן תפלה עדין, שלא הגיע הנך החמה, דס"ל דתפלה מעומד כרבנן דרשב"א דבסמון, אבל במעור לילה אין לו להקדים ולהתפלל. ואבואה דשמואל ולוי הוו דעבדי כתנא קמא, וכי הוו בעו למיפק באורחא, הוו מקדמי ומצלי מעומד קודם שיחזיקו בדרך, ולא הוו קרו קריאת שמע. כי מטי זמן קריאת שמע קרו ק"ש וקרימא לן כתנא קמא דהא אבואה דשמואל ולוי עבדו כותיה. וכעשה רב. ד' שמעון בן אלעזר דאמר מיסמך גאולה לתפלה עדיף, ויתפלל מיושב כדי שיסמוך גאולה לתפלה, יחיד הוא, ולא אשכחן מאן דעבד כותיה. ורב אשי דאמר לא חזינא לרבנן קשישי דעבדי כי הא דאבואה דשמואל ולוי, לא אמר דלית הלכתא כותיהו, אלא לא חזינא מאן דעבד הכי ואמורוי הוו דאמרינן אנפשיה. מתני': ר"א בן עזריה אומר אין תפלת המוספים אלא בחבר עיר. פי' אין תפלת המוספין הונתא אלא בחבר עיר. אין יחיד רשאי להתפלל תפלת מוספין כל עיקר, שאין תפלת מוספין נוהגת אלא בחבר עיר, בצבור והוא חבר עיר. פי' מקום שמתחברין בני העיר ומתפללין. ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש חבר עיר יהיהו פטור מתפלת המוספין, אין שם צבור המסתליין תפלת המוספין, היחיד חייב בתפלת המוספין, וזה פי' יחיד שלא בחבר עיר איכא בינייהו, וקרימא לן דאפילו יחיד היכא דאיכא חבר עיר חייב בתפלת המוספין, דהא אמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' נאי דצלי והדר צלי, ואוקימנא דהא צלוחא עשה מוסף צלי, ואפי' דהוה תמן חבר עיר, דאמר חזי מאן דסמתי עליה, כלומר ר' יוחנן מצדי עליו שנחקרו לו שתפלת המוסף התפלל, מפני שבשכחות וימים טובים תפלת שחורית קצרה ותפלת המוספין ארוכה, ובמועד ובראשי חודשים של שחרית ארוכה ושל מוספין קצרה ממנה, ואין אדם כדי יוחנן טועה בכך.